

2. Az Európai Parlament-i képviselők választása 2019: közvélemény, eredmények, hatások

Szekcióvezető: Szabó Andrea

(MTA TK Politikatudományi Intézet, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet)

szabo.andrea@tk.mta.hu

2.1. EP-választások I.

[P 11:30-13:00, IV. tanterem]

1. Bíró-Nagy András (MTA TK PTI, biro-nagy.andras@tk.mta.hu): Közép-európai EP-képviselők karrierútjai: Politikai tapasztalat és karrierambíciók az Európai Parlamentben

E kutatás azt a két kérdést vizsgálja, hogy egy politikus számára milyen előélet után vezethet az út az Európai Parlamentbe, és milyen perspektívák állnak az EP-képviselő előtt a karrier további részére. A közép-európai EP-képviselők karrierútjait vizsgálva bemutatom, hogy ezen országok uniós csatlakozása után olyan képviselőkkel bővült az Európai Parlament, akik jobban kötődnek a nemzeti politikához, mint a régi tagállamok EP-képviselői. Jelentős nemzeti politikai tapasztalatuk miatt a cseh, lengyel, magyar, szlovák és szlovén képviselők még leginkább az 1979-es Európai Parlament képviselőire hasonlítanak, de még náluk is beágyazottabbnak számítanak hazájuk politikai életébe. A helyi politika ugyanakkor sokkal ritkább rekrutációs bázisnak számít Közép-Európában, mint a régi tagállamokban. A közép-európai képviselők eddigi karrierútjai és jövőbeli karriertervei cáfolják azt a mítoszt, miszerint az Európai Parlament politikai elfekvőként funkcionál. A szupranacionális elit kialakulásának folyamata a vizsgált országok mindegyikében megkezdődött. A képviselők többsége további európai vagy nemzeti politikai karriert tervez, a visszavonulás előtti nyugodt békeévekben gondolkodók jelentős kisebbségben vannak az Európai Parlamentben: nagyjából harmaduk tekinthető „európai nyugdíjasnak”.

2. Wiener György (gywiener@gmail.com): A 2019-es európai parlamenti választás eredményeinek értékelése

A 2019. május 23-26-i európai parlamenti választás sorsdöntő jelentőségű esemény az Európai Unió történetében. Ennek alapvető oka az, hogy megkezdődött a hagyományos európai pártrendszer átalakulása, ami egyfelől a mérsékelt, mainstream pártcsaládok meggyengülésében, másrészt új politikai formációk létrejöttében és megerősödésében fejeződik ki. Míg korábban az alapvető politikai küzdelem a jobbközép Európai Néppárt és a balközép Európai Szocialista Párt között zajlott, napjainkban az uniós politikai színteret mindinkább a szuverenisták és a föderalisták egyre éleződő szembenállása jellemzi. Az előbbiek ez év április 8-án létrehozták az Európai Népek és Nemzetek Szövetségét, egy új szélsőjobbaldali és euroszeptikus formációt, melyhez eddig (április 16-ig) kilenc párt csatlakozott, az utóbbiak pedig Európai Reneszánsz elnevezéssel alakíthatnak meg egy européer, centrista irányultságú alakzatot, mely esetleg az ALDE-vel, az európai liberálisokkal alkothat pártszövetséget.

Az előrejelzések szerint ugyan ismét az Európai Néppárt végezhet az első helyen, 180-185 mandátummal, míg a második helyet az Európai Szocialista Párt foglalhatja el, ám mindkét politikai formáció várhatóan jelentős számú mandátumot veszíthet, s együttesen csak a liberálisok támogatásával szerezhethet többséget. Bonyolítja a helyzetet a Néppárton belüli küzdelem, mely az új szélsőjobbaldali formáció felé közeledők és a konzervatív liberálisok között zajlik, megkérdőjelezve a legnagyobb európai politikai erő belső egységét. Átalakulás kezdődhet a mérsékelt baloldalon is, mivel az európai szocialisták egyes tagpártjai az új centrista formáció irányába tájékozódhatnak. A nemrég létrejött szélsőjobb pártcsalád jelenleg a negyedik, esetleg a harmadik helyre tűnik esélyesnek, ám a néppárti jobbszárnnyal együtt meghatározó jelentőségű parlamenti tényezővé válhatnak. Ugyanakkor a konzervatív liberális néppártiak, a liberálisok, a szocialisták és a zöldek is együttesen olyan mandátumaránnyal rendelkezhetnek, mely lehetővé teheti számukra az uniós kulcspozíciók megszerzését. Az éles politikai konfliktus hátterében egyébként a globalizálódó nagytőke, a multi- és transznacionális vállalatok, illetőleg a nemzeti tőkésosztályok ellentéte húzódik meg, mely jelenleg háttérbe szoríthatja a tradicionális jobbközép és balközép pártokra épülő politikai tagoltságot.

3. Farkas Eszter (CEU Doctoral School of Political Science, farkas_eszter@phd.ceu.edu):
Miért szavaznak a Fideszre az EP választáson?

A 2019-es Európai Parlamenti választás egy szempontból biztosan fordulópontot jelent: a magyar kormánypart nem belpolitikai, hanem európai témákkal igyekszik mobilizálni szavazóit mind a plakátjaikon, mind a közösségi média oldalakon. Eközben Orbán Viktor miniszterelnök nyilatkozataiban élesen bírálja az Európai Néppárt politikusait, és egyre erősebb diplomáciai kapcsolatot épít Matteo Salvini olasz miniszterelnökkel, aki egy új, jobboldali populista pártszövetség létrehozását tervezi az Európai Parlamentben. Számos korábbi kutatás arra mutatott rá, hogy a magyar választók jelentős százaléka 2004 óta a magyar belpolitikai szempontokat mérlegelve választ magának pártot az Európai Parlamenti választáson is. Idén azonban közvélemény-kutatások alapján úgy tűnik, európai szintű kérdések is foglalkoztatják a szavazókat. Előadásom során azt a témát mutatom be, milyen hatása lehet a Fidesz Néppártból való felfüggesztésének, illetve a várható európai politikai átalakulásoknak a Fidesz szavazók pártpreferenciájára a 2019-es EP választás során. Empirikus kutatásomhoz a nyilvánosan hozzáférhető közvélemény-kutatási eredményeket, illetve a Fidesz Facebook kampányának adatait használok fel.

4. Nagy Tamás Norbert (ELTE ÁJK Politikatudomány MA, ntamas1994@gmail.com):
Románia pártrendszere és az EP-választások: egy új korszak kezdete?

Románia pártrendszere sokat alakult a rendszerváltás óta, egy dolog azonban változatlan maradt: a baloldal és annak fő ereje a Szociáldemokrata Párt (PSD), ma is meghatározó tényező, jelenleg a fő kormányerő. Népszerűsége azonban sokat esett, több szakadár alakulat (Pro România, PSRO) is létrejött, valamint belső, hatalmi harcok is vannak. A jobboldal töredezett és megosztott, a két nagy jobboldali párt egyesült (PNL+PDL), de új szereplők is megjelentek (USR, PLUS). Egy kis része (ALDE) a PSD szövetségese, de nagyobb része (PNL, PMP, USR, RMDSZ) ellenzékben van. A pártok folyamatosan átalakulnak, akár ideológiai oldalt is cserélnek, a képviselők jönnek-mennek, egyik a pártból a másikba. Az európai parlamenti választások eredményei, ha nem is tekinthetők ilyen szempontból teljesen hitelesnek, de jól illusztrálhatják az adott országban történt politikai átalakulásokat (pl. Magyarország – 2009).

Főbb kérdéseim, amire előadásomban választ akarok adni:

1. Az elmúlt években létrejött új pártok mire jelentenek/jelentettek veszélyt?
2. Veszélyben van (volt) –e az RMDSZ parlamenti és EP-jelenléte, a magyar koalíció elmaradása miatt? / Miért esett ki az RMDSZ az EP-ből?
3. Hogyan hat/hatott ki a PSD szereplésére az anyapárttal elhidegült viszony, és a szakadár alakulatok eredménye?
4. Mire lehet következtetni az EP-választás eredményeiből és részvételi adataiból az év végi elnökválasztásra vonatkozóan?

2.2. EP-választások II.

[P 13:30-15:00, IV. tanterem]

1. Szegedi Péter (PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola, szptaab@gmail.com):
Viccpártok menni Európa? A Die Partei és az MKKP 2019-es európai parlamenti választási eredményei

Az előadás célja bemutatni és értelmezni a viccpártok (Die Partei, Magyar Kétfarkú Kutya Párt) elért eredményeit a 2019-es európai parlamenti választásokon. Az eredmények mellett kitérünk a két párt kampányára, megvizsgáljuk mely témák kerültek előtérbe és határozták meg a pártok kampányát, illetve, hogy az üzeneteket milyen formában próbálták eljuttatni a választóikhoz, képesek voltak-e a hagyományos pártokhoz hasonló kampányt folytatni vagy továbbra is a közösségi média volt a fő reklámfelületük. Mindezekon kívül az előadás kitér a kampányok közti hasonlóságokra és különbségekre, illetve, hogy ezek alapján beszélhetünk-e egy pártcsaládról. Igyekszünk olyan kérdésekre választ találni, mint hogy mennyire jelennek meg anti-establishment és protest jelszavak a kampányban; milyen következtetéseket vonhatunk le a választáson elért eredményekből és a választók földrajzi elhelyezkedéséből; mely régiókban szerepelnek erősebben és melyekben gyengébben; az eredmények miképpen tükrözik vissza a közvélemény kutatások előrejelzéseit; a Die Partei esetében az előző európai parlamenti választásokon elért eredményhez képest javulás vagy romlás figyelhető-e meg.

2. Böcskei Balázs (MTA TK PTI, bocskei.balazs@tk.mta.hu): Magyar Kétfarkú Kutya Párt: anti-establishment és/vagy antiorbánizmus pártja?

Az utóbbi években a Magyar Kétfarkú Kutya Párt aktivitásával a politikai rendszer ismert deficitjeinek, a politikai establishment elismerés hiányának, illetve a politizálás újragondolásának pártja és „médiума” lett. Ez eddig a magyarországi közvélemény leginkább a kétfarkúak politizálásának performatív jellegére fókuszált, és a párt szavazóiról és azok háttereiről kevesebb ismerettel bírunk. Jelen előadás a párt választóira fókuszál, és a 2018. évi országgyűlési-, illetve a 2019. EP-választási kampány idején, különböző módszerrel készített közvélemény-kutatások adatai, illetve egy 2018. tavaszán végzett tüntetés-kutatás eredményei tükrében a következő kérdésre ad választ: támogatóinak szociokulturális tényezőit, a párt társadalmi beágyazottságát-, illetve ideológiai és szemléleti orientációjukat tekintve egy, a további szavazótáboroktól teljesen elkülönülő vagy leginkább csak a kormánypárt támogatóitól különböző szavazói körrel beszélünk a retorikájában egyébként az ismert pártok mindegyikét „gúnyoló” párt szimpatizánsainak esetében?

3. Tóth László (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola, tothhlaszlo@gmail.com): A 2019. évi spanyolországi előrehozott választás a kormányzati stabilitás szemszögéből

2019 áprilisában immáron harmadik egymást követő alkalommal tartanak idő előtt kiírt választásokat Spanyolországban, Nyugat-Európa egyik legnagyobb népességű demokráciájában. Az előrehozott választások nem tekinthetők alapvetően kivételes eseménynek (a történelem alapján) a spanyol demokráciában, azonban ez, a 2019. évben tartandó esemény az elmúlt évtizedekben tapasztalt viszonyok szabályszerűségétől, a megszokott mintázatoktól is eltérő képet mutat. Ez az esemény rámutat mind a spanyol politikai rendszer (főként a 2010-es évektől egyre inkább tapasztalható) változásainak jellegzetességeire, mind pedig a kormányzati stabilitást befolyásoló tényezők hatásaira egy „bevetett” demokráciában.

Az előadás arra vállalkozik, hogy górcső alá vegye esettanulmány jelleggel ezt a választást, kifejezetten a kormányzati stabilitás szempontjából. A kormányzati stabilitás irodalmában általánosan taglalt különféle változók felsorolását követően a változók egyes hatásai és ezek kölcsönhatása kerül bemutatásra, a 2019. évi választások esetén keresztül. Ide tartoznak a meghatározó spanyolországi intézményes körülmények, ezek hatásai a korábbi viszonylagosan stabil rendszerre, a választási rendszer, mely arányos rendszerként is elősegítette a kétpárti rendszer kialakulását és működését a korábbi évtizedekben, valamint a nyolcvanas évek második fele óta stabilizálódó pártrendszer. A fentebb felsorolt intézményes változók – főként a pártrendszerben bekövetkező változások hatására – egészen más eredményt hoztak a 2010-es évek választásai során, majd a helyzet instabilitása egyenesen vezetett a 2019-re előrehozott választáshoz.

Az előadás során kiemelt szerepet kap a konstruktív bizalmatlansági indítvány intézménye, melyet az NSZK után Spanyolországban vettek át elsőként, mielőtt az elterjedt volna – főként – az újonnan demokratizálódó államokban. Ezen intézmény szándékolt szerepe elsősorban nem a kormánybuktatás, hanem annak megakadályozása volt alapvetően az elmúlt hetven évben. Spanyolországban mégis a bizalmatlansági indítványok eredeti szerepét alkalmazandó módon történt meg első „használat”, melynek következtében egyébként egy, az előzően megbuktatathoz képest is instabilabb – majd egy éven belül megbukó – kormány megalakulásához vezetett. Az áprilisi választás eredménye meghatározó lehet az Európai Unió belüli erőviszonyokra is, mintegy előrevetítve a két legnagyobb pártcsalád (és a kisebb „trónkövetelők”) küzdelmét, valamint az európai választóknak legfontosabb témákat, szempontokat.

2.3. Politikai szocializáció, politikai kultúra

[Sz 09:30-11:00, IV. tanterem]

1. Róna Dániel (MTA Prémium posztdoktori ösztöndíjas, ronadaniel84@gmail.com): Múlt dicsőség? A Jobbik támogatottsága az egyetemisták körében

A Jobbik Magyarorszáért Mozgalom 2011-ben, 2013-ban és 2015-ben is a legnépszerűbb pártnak bizonyult az egyetemisták körében, és jól dokumentált a párt magas támogatottsága az összes fiatal körében is. Milyen eredményeket ért el a párt 2019-ben az egyetemisták között? Mennyiben változott támogatói összetétele a diákokat reprezentáló mintában és a teljes népességben? A Jobbikra szavazásnak melyek voltak a fő motivációi? Miben különbözik a 2019-es jobbikos diákság a korábbi évektől, és a 2019-es teljes népességben található jobbikosoktól? A kutatás elsődleges empirikus bázisa az Aktív Fiatalok egyetemistákra reprezentatív adatbázisa. Ezt fogom összevetni a Medián több hónapnyi összevont omnibusz-adatával, illetve az Aktív Fiatalok korábbi adatbázisaival.

A kvantitatív adatokat két fókuszcsoporthal is kiegészítem, melyet az MTA rendelt meg a posztdoktori pályázatom keretében a Mediántól. A kutatás prezentációjának végén megkísérlek elemzői magyarázatot adni a Jobbik viszonylagos sikerére/kudarcaira.

2. Papházi Viktor (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola, paphaziviktor@gmail.com): Velük élő szocializmus? A magyar nappali tagozatos hallgatók Kádár-korszakhoz való viszonya

A Kádár-korszak politikai kulturális örökségének magyar társadalomra gyakorolt tartós hatásai, valamint az 1989-ben bekövetkezett rendszerváltást követő, Kádár-korba való visszavágyódás, a „kádári nosztalgia” jelensége egyaránt ismert és gyakran hivatkozott jellemzői a magyarországi politikai kultúrának. A Kádár-korszak fennállása idején szocializálódott korosztályok esetében e továbbélő örökség jelenléte vitathatatlan mind a politikai magatartásminták, mind pedig a politikai attitűdök szintjén. Felvethető ugyanakkor, hogy a magyarországi politikai szocializáció mechanizmusai képesek lehettek-e e politikai kulturális örökség áthagyományozására olyan korosztályok számára is, melyek már a rendszerváltást követő időszakban szocializálódtak. Napjaink fiataljainak milyen lehet a Kádár-korhoz fűződő viszonya?

Az előadás célja, hogy e kérdésre a jelen témában (is) végzett legfrissebb ifjúságkutatás, az Aktív Fiatalok Magyarországon 2019 adatai segítségével igyekezzem választ adni. Ugyan e kutatás magyar nappali tagozatos főiskolai hallgatók és egyetemisták körében készült, így vizsgálati mintája a teljes magyar ifjúságot nem reprezentálja, az adatok friss mivolta és a vizsgált csoport fiatalok rétegén belül betöltött jelentős szerepe következtében segít a probléma feltérképezésében. Az eredmények egyértelműen mutatják, hogy a mai magyar nappali tagozatos hallgatóktól a Kádár-korszak már alapvetően túl távol esik időben ahhoz, hogy egyértelmű, határozott véleményük lehessen ezen időszakról, ugyanakkor egyes gazdasági aspektusokban a hallgatók a Kádár-korszakot preferálják a rendszerváltástól 2010-ig tartó, valamint a 2010-et követő korszakkal szemben, mely a korábban e témában végzett hasonló ifjúságkutatások (pl. az Aktív Fiatalok Magyarországon 2013) eredményeivel mutat hasonlóságot.

3. Susánszky Pál (MTA TK PTI, susanszky.pal@tk.mta.hu): A hallgatók mobilizációs potenciálja Magyarországon

A fiatalok és különösen az egyetemisták sok esetben központi szerepet játszanak a társadalmi mozgalmak szervezésében (lásd pl.: feketejogi mozgalmak Amerikában, környezetvédő mozgalmak Németországban). Fontos tehát megértenünk, az egyetemista fiatalok milyen attitűdökkel rendelkeznek a tüntetésekkel kapcsolatban. Az Aktív Fiatalok kutatásban külön kérdésblokkot szántunk ennek a témának a felmérésére. Bert Klandermans (1997, 2015) a politikai tiltakozásban való részvételt úgy írja le, mint egy több lépcsőből álló mobilizációs folyamat lehetséges kimenetét. Az elméleti keret egyik kulcsfogalma a mobilizációs potenciál, vagyis az emberek azon csoportja, akik szívesen tüntetnének. A mobilizációs potenciálhoz tartozók közül egyesek valóban részt vesznek, de egy részük esetén végül a részvétel elmarad.

Előadásomban az egyetemista hallgatók részvételi hajlandóságát vizsgálom. Bemutatom a mobilizációs potenciálnak tekinthető csoport társadalmi jellemzőit és politikai attitűdjeit. Arra vagyok kíváncsi vajon a társadalmi háttér (lakóhely, nem, szülők iskolai végzettsége stb.), az egyetemi képzés (szak, képzés szintje) és a politikai attitűdök (pl.: demokráciához való viszony, állampolgári köteleességek) tekintetében milyen különbségek találhatóak a potenciális résztvevők és nem résztvevők között. Azért, hogy az eredményeket jobban kontextusba tudjam helyezni, végül a hallgatók részvételi hajlandóságát összevetem, a Peripato Kutatócsoport korábbi országos, a teljes népességre reprezentatív felmérésének eredményeivel.

4. Szabó Andrea (MTA TK PTI, ELTE ÁJK, szabo.andrea@tk.mta.hu): Politikai szocializációs életutak a hallgatók körében

30 év telt el a rendszerváltoztatás óta. Ez az idő a szakirodalom szerint már elegendő ahhoz, hogy kikristályosodjanak az ún. politikai szocializációs életutak, vagyis azok a tipikus eljárási módozatok, amelyek révén a fiatalok beilleszkednek a társadalomba. Bognár Adrienn és Szabó Andrea (2017) tanulmányukban írják le először a plurális- zárt és a monolit-zárt szocializációs életutat. A plurális-zárt szocializációs lényege, hogy egymástól függetlenül felnőhetnek úgy fiatalok, hogy születésüktől fogva egyetlen ideológia (legyen az bal vagy jobboldali, liberális vagy konzervatív) mentén szocializálódnak a családban, a közoktatásban, a felsőoktatásban, egyféle médiából tájékozódnak, vagyis más kommunikációs készletet tanulnak meg, más nyelvet kezdenek el beszélni. Az Aktív Fiatalok kutatásban külön kérdésblokkot szántunk ennek a témának.

Előadásomban az egyetemista hallgatók szocializációs útjait kívánom bemutatni. Külön is érdekel, hogy miként lesz valakiből kormánypárti szavazó, Momentumos, illetve Jobbik támogató. Mennyiben járul ehhez hozzá a családi szocializáció, az iskolai életút (iskola jellege, iskolai beszélgetések), a vallásosság, ezzel szoros összefüggésben milyen szimbólumok, tárgyak között él, és a különböző társadalmi, politikai szituációk hogyan befolyásolják gondolkodását. Az előadáson olyan többváltozós modelleket mutatok be, amelyek ezeket a tipikus utakat demonstrálják.